

Ilmajoen kunta

**Meistä jokainen
on vastuussa kiusaamisen
lopettamisesta!
Toimintamalli toimenpiteiksi
kiusaamistilanteissa**

Sisällys

1. Miksi toimintamalli kiusaamiseen puuttumiseksi?	2
2. Kiusaamisen määritelmä, muodot ja roolit	3
2.1. Määritelmä	3
2.2. Muodot	4
2.3. Roolit	4
3. Ilmajoen toimintamalli	5
3.1. Ennaltaehkäisevä toiminta	5
3.2. Puuttuminen, selvittäminen ja toimenpiteet	7
4. Vanhempien rooli kiusaamistapauksissa	9
4.1. Milloin on syytä epäillä, että lastani kiusataan	10
4.2. Lapseni kiusaa. Mitä teen?	10
5. Ohjeita lapselle/nuorelle	11
5.1. Minua kiusataan, mitä teen?	11
5.2. Suhtaudu varauksella nettiin	12
5.3. Näen kaveriani kiusattavan, mitä teen?	12
6. Palvelujen järjestäjän rooli	13
7. Seuranta	13
Liite 1. Kiusaamisen ehkäisytoimintamalli	14

1. Miksi toimintamalli kiusaamiseen puuttumiseksi?

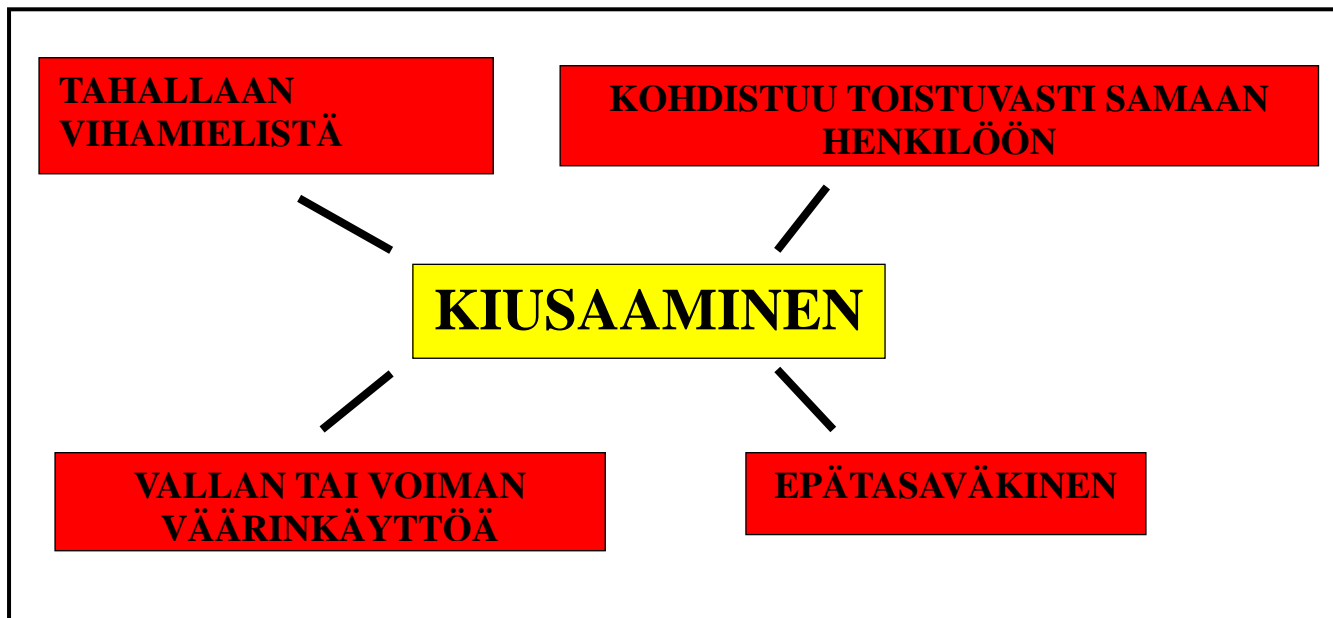
Perusopetuslain 29, lukiolain 21 ja lain ammatillisesta koulutuksesta 21 pykälissä sanotaan, että opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siinä todetaan myös, että opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatustieteiden käytäntöjen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispäivässä sovellettavat järjestyssäännöt, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteettömyyden sujuvuutta sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Lisäksi koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Ilmajoen kunnassa laadittiin vuonna 2013 Kiusaamisen ehkäisytoimintamalli (SIV 12.12.2012 § 157). Valtuustoaloitteen pohjalta perustettiin työryhmä (SIV 10.10.2013 § 135) pohtimaan yksityiskohtaisempaa ohjeistusta siitä, miten toimia kiusaamistilanteissa. Tavoitteena oli tarkentaa kiusaamisen ehkäisytoimintamallia, laatia yksityiskohtainen toimintaohjeistus eri kiusaamistilanteita varten aina varhaiskasvatuksesta lukio-opiskeluun saakka. Lisäksi päämääränä oli esittää kiusaamistilanteita ehkäisevä ja mahdollisissa kiusaamistilanteissa tapahtuvien toimenpiteiden levittämisen- ja päivittämissuunnitelma. Työryhmän puheenjohtajana ja koollekutsujana toimi koulunjohtaja Irma Petäjävirta, muina jäseninä olivat nuorisosihteeri Mari Roos, päiväkodinjohtaja Erja Vainionpää, koulukuraattori Tuomas Vihtonen, Jaakko Ilkan koulun lehtori Jussi Ala-Nikkola ja lukion lehtori Reijo Hentilä. Sivistyslautakunnan edustajana toimi Leeni Peltonen. Työryhmän puheenjohtaja kutsui mukaan myös edustajia vanhempainyhdistyksistä ja koulujen johtokunnista.

2. Kiusaamisen määritelmä, muodot ja roolit

2.1. Määritelmä

Kiusaaminen on aggressiivista käyttäytymistä tai pahan mielen aiheuttamista, joka kohdistuu toistuvasti samaan henkilöön.

Kuva 1. Kiusaamisen määritelmä.

Kiusattu on puolustuskyvytön kiusajaan/kiusaajiin nähden. Voimasuhteiden ero voi perustua esimerkiksi ikään, fyysisiin ominaisuuksiin, asemaan ryhmässä tai tukijoukkoihin.

Kaikki oppilaiden välinen aggressiivinen käyttäytyminen ei ole kiusaamista. Lasten kesken esiintyy konflikteja, erimielisyyksiä, lapset myös kiusoittelevat ja härnäävät toisiaan erilaisissa tilanteissa. Satunnainen kiusoittelu tai haitanteko ei ole kiusaamista, ei myöskään kahden tasaväkisen oppilaan välienselvittely. Nämä tilanteet ovat kuitenkin yleensä hyvin hetkellisiä ja niiden kohteeksi joutuvat lapset vaihtuvat. Ne ovat eri asia kuin systemaattinen yhden oppilaan kiusaaminen (Salmivalli, K.).

Konfliktit kuuluvat niin lasten kuin aikuistenkin elämään. Niitä aina vain joskus tulee. Lapsilla todennäköisyys konflikteihin on aikuista suurempi, koska lasten/nuorten sosiaaliset taidot ovat vielä kehittymässä. Näitä em. tapauksia voidaan myös selvittää Versossa eli vertaissovittelussa.

2.2. Muodot

Kiusaaminen voi olla:

- fyysistä
- psyykkistä
- haitantekoa
- nettikiusaamista

Fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen: Lyöminen, potkiminen, töniminen, nipistely, kamppaaminen, esineillä heittäminen, hiuksista vetäminen jne.

Psyykinen väkivalta: Pilkkaaminen, ilkeät ilmeet ja eleet, haukkuminen, matkiminen, naurunalaiseksi tekeminen, juoruilu, pelottelu, alistaminen, kiristäminen, uhkaaminen, muista eristäminen, syrjiminen, pakottaminen tekoihin, väärinneuvominen, yksin jättäminen, peleistä ja leikeistä poisjättäminen jne. Kiusaajana voi olla myös aikuinen.

Haitanteko: Tavaroiden piilottelu ja luvatta ottaminen, omaisuuden särkeminen, muu haitanteko.

Nettikiusaaminen: loukkaava nimittely, pilkkaaminen tai ivaaminen, uhkailu, pahan puhuminen toisesta tai perättömien juttujen levittelemine, toista pilkkaavien viestien ja kuvien, videoiden lähettäminen, rasistiset huomautukset, viha- ja kiusaamisryhmien perustaminen, ryhmästä eristäminen, salasanojen huijaaminen, toisen nimellä esiintyminen.

Nettikiusaaminen tapahtuu sähköisissä ympäristöissä, kuten pikaviestimissä, yhteisöpalveluissa tai keskustelupalstoilla. Nettikiusaaminen liittyy usein koulukiusaamiseen ja voi myös levitä netistä koulun arkeen. Nettikiusaaminen on julkista ja pysyvää. Se aiheuttaa uhrille häpeää ja loukkaa häntä varsin pitkään. Esim. pilkkavideo voi kopioitua moniin eri verkkopalveluihin, kännyköihin jne. ja pysyä siellä loputtomasti. Nettikiusaaminen on usein rikos: kunnianloukkaus, esim. loukkaavien tekstien laittaminen nettiin, yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen, laitton uhkaus, tietomurto (lisätietoa esim. www.poliisinpaiva.fi, MLL).

2.3. Roolit

Kiusattu ja kiusaaja(t) eivät ole ainoita kiusaamistilanteessa mukanaolijoita. Ryhmässä

ovat mukana myös kiusaajan apurit, vahvistajat eli kannustajat, ulkopuoliset eli hiljaiset hyväksyjät sekä kiusatun puolustajat. Kiusaaminen koskettaa siis koko ryhmää.

UHRIN tai KIUSATUN roolissa oleva oppilas on toistuvan, systemaattisen ahdistelun kohteena.

KIUSAAJA on koko prosessin käynnistäjä. Hän aloittaa kiusaamisen ja saattaa yllyttää tai jopa pakottaa muita oppilaita mukaan kiusaamiseen.

APURI on yleensä mukana kiusaajan seurana tai avustajana. Hän harvoin on aloitteentekijänä, mutta lähtee mukaan helposti.

VAHVISTAJA antaa kiusaajalle myönteistä palautetta olemalla yleisönä, kannustamalla kiusaajaa, nauramalla, jne.

PUOLUSTAJA asettuu kiusatun oppilaan puolelle ja hän yrittää saada toiset lopettamaan kiusaamisen. Hän pyrkii tukemaan kiusattua eri tavoin.

ULKOPUOLINEN ei juurikaan puutu tapahtumiin, vaan pysyttelee mieluummin sivummalla tapahtumista. Hän näkee kaiken, mutta pysyttelee taustalla ja vaikenee ja huomaamattaan hyväksyy ja mahdollistaa kiusaamisen.

3. Ilmajoen toimintamalli

Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve toimintaympäristö kaikille lapsille ja nuorille.

Kiusaamiseen puuttumisessa tärkeintä on ennaltaehkäisevä toiminta.

Toimintamalli: 1. ennaltaehkäisevästä toiminta, 2. selvittelytoiminta, 3. toimenpiteet ja 4. seuranta.

3.1. Ennaltaehkäisevä toiminta

Liitteenä sivistyslautakunnan (12.12.2012 § 157) hyväksymä kiusaamisen ehkäisytoimintamalli.

Ennaltaehkäisevänä toimintana esimiehen tehtävänä on:

a) selkeä tiedottaminen toimintakauden alussa toimintamallista lapsille, opiskelijoille, huoltajille.

b) keskustellaan kiusaamisesta ja siihen liittyvistä ryhmämekanismeista sekä koko ryhmän vastuusta oman ohjaajan/opettajan / luokanvalvojan kanssa (KiVa Koulun - tuntimallit)

c) ryhmissä laaditaan kiusaamisen vastaiset säännöt oman opettajan / luokanvalvojan kanssa.

d) ryhmäyttäminen, erilaiset yhteishenkeä nostattavat leikit ja pelit (voidaan käyttää apuna KiVa Koulu -materiaaleja, Lions Quest -ohjelmaa tms.)

e) tehostettu valvonta tarvittaessa.

e) Verso – vertaissovittelu

Ilmajoelle Palonkylän koulu aloittaa keväällä 2014 ns. vertaissovittelukouluna.

Vertaissovittelu tuo koululle myönteisen puuttumisen menetelmän perinteisten puuttumisen keinojen rinnalle. Vertaissovitteluoppilaat ovat 5.-9. luokilta.

f) välkkäritoiminta

Toiminnan tarkoituksena on panostaa koululaisten hyvinvointiin mm. välituntiliikuntaa kehittämällä. Osa Ilmajoen kouluista on mukana Liikkuva koulu- hankkeessa, jonka tavoitteena on myös liikunnan lisääminen koulupäivänkin aikana. Välkkärit eli välituntiliikuttajat osallistuvat ennen toimintaa Välkkäri –koulutukseen, jossa he saavat ideoita, tietoa ja taitoa organisoida/toteuttaa liikunnallisia välitunteja pienemmille. Välkkäreiden tarkoituksena on siis toimia liikuntaan innostajina, leikkien ja pelien käynnistäjinä sekä ohjaajina. Yhtenä Välkkäri –ohjaajan suurena haasteena ja tavoitteena on saada mukaan myös sellaiset koulun oppilaat, jotka eivät muutoin liiku tai ovat välituntisin yksin.

g) kodin ja koulun yhteistyö

Kodin ja koulun yhteistyön toivotaan olevan yhtä tiiviistä kuin päiväkodissa esim. kiusaamiseen liittyvissä asioissa. Mikäli lapsi kertoo kotona koulussa tapahtuneesta

kiusaamisesta, toivotaan sen tiedon kulkeutuvan myös koululle. Samoin koululta lähtee aina tieto koteihin mahdollisesta vakavasta kiusaamistapauksesta. Yhtenä kodin ja koulun yhteistyömuotona voidaan pitää myös luokanopettajien sekä luokanvalvojen järjestämiä vanhempainvartteja, missä opettaja kyselee vanhemmilta oppilaan koulunkäynnistä kotoa päin katsottuna.

3.2. Puuttuminen, selvittäminen ja toimenpiteet

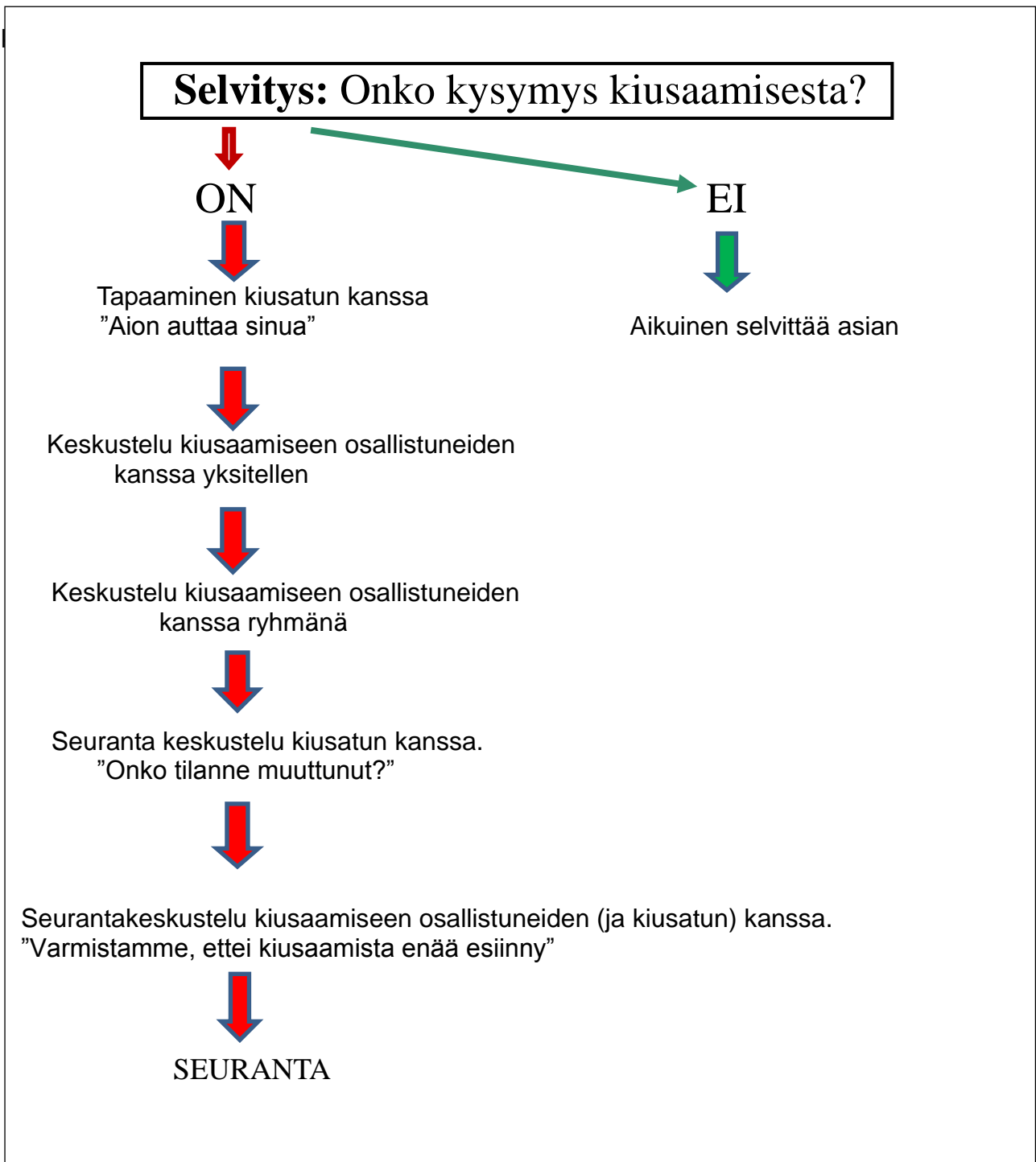
Kiusaamistilanteeseen puututaan heti. Kaikki aikuiset ovat velvoitettuja puuttumaan havaitsemiinsa kiusaamistilanteisiin. Lapsella ja nuorella on aina velvollisuus kertoa asiasta vanhemmalle / opettajalle /oppilaanohjaajalle / kuraattorille / terveydenhoitajalle / rehtorille / nuoriso-ohjaajalle. Vanhempia velvoitetaan ottamaan yhteyttä kiusaamistapauksissa, jos sellainen tulee heille ilmi.

Oletetun kiusaamistapauksen tullessa ilmi, Ilmajoen kunnassa toimitaan seuraavasti:

Lapsella/nuorella on aina velvollisuus kertoa asiasta vanhemmalle / opettajalle /oppilaanohjaajalle / kuraattorille / terveydenhoitajalle / rehtorille. Lapsen/nuoren tulee kertoa jollekin aikuiselle, jolle hänestä tuntuu helpoimmalta puhua ja aikuinen vie asiaa eteenpäin saatuaan tiedon. Myös kiusattua tulee auttaa ja pyrkiä selvittämään ne syyt, jotka aiheuttavat tällaista käytöstä. Myös hänelle on saatava apua ja hänet ohjataan eteenpäin.

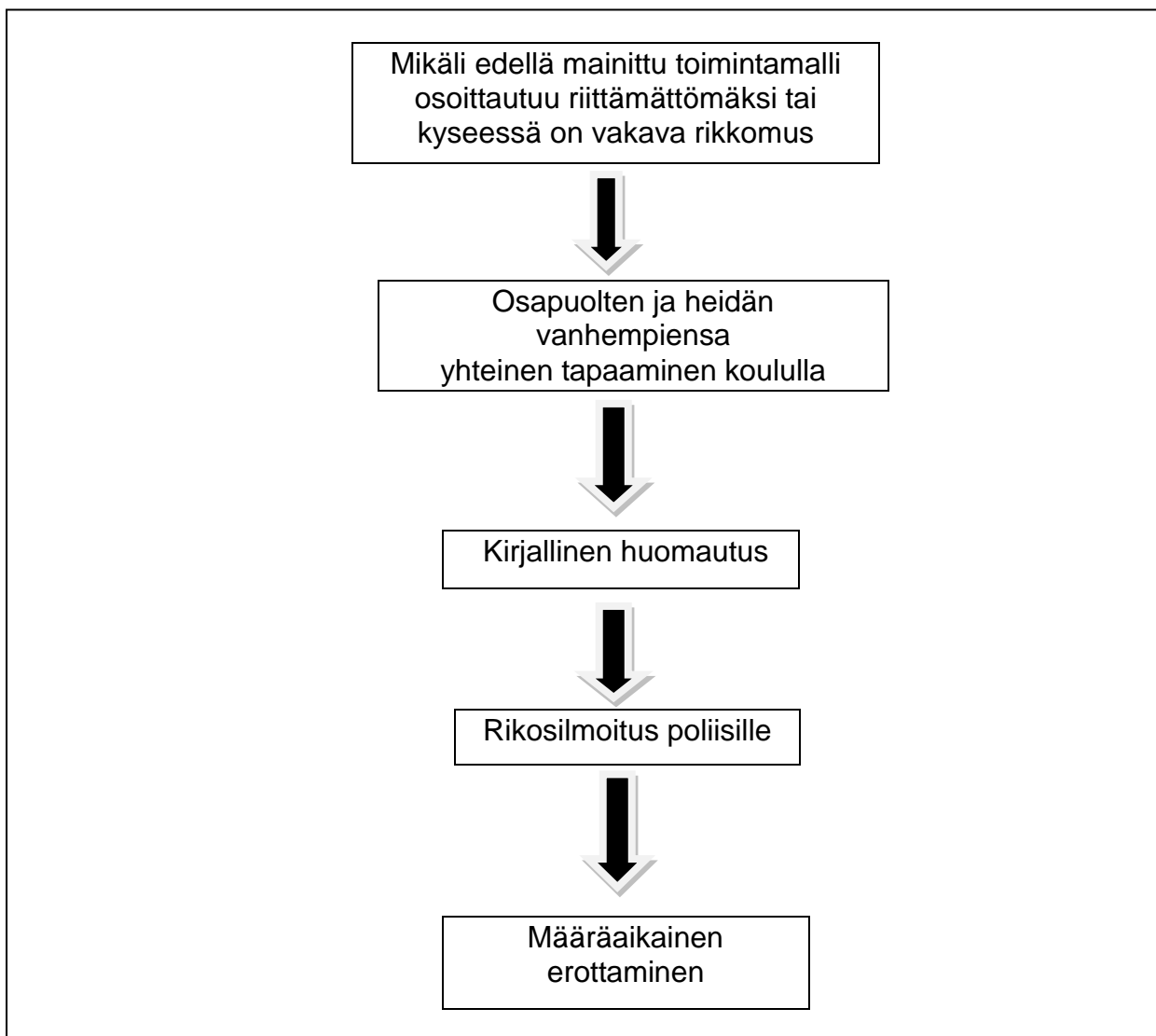

Seuraavassa on kaaviokuva kiusaamistapauksen selvittelystä.

Kuva 2 Kiusaamistapauksen selvittäminen.

Mikäli edellisen sivun toimintamalli osoittautuu riittämättömäksi tai kyseessä on vakava rikkomus, toimitaan alla olevan kuva 3:n mukaan.

Kuva 3. Puuttumismalli vakavissa kiusaamis- tai rikkomustapauksissa.

4. Vanhempien rooli kiusaamistapauksissa

Kiusaamista tapahtuu myös vapaa-ajalla ja nämä eivät kuulu päiväkodille tai koululle. Kerro lapsellesi, että kiusaaminen on aina väärin ja siitä pitää kertoa jollekin aikuiselle, esim. opettajalle tai vanhemmalle.

Vanhempien keskinäinen yhteistyö ehkäisee kiusaamista, joten tutustu lapsen kavereihin ja heidän vanhempiinsa. Lapsesi on hyvä tietää, että asiattomat puhelinsoitot/viestit ovat

kotirauhan rikkomista ja siitä voi saada rikosoikeudellisen rangaistuksen.

4.1. Milloin on syytä epäillä, että lastani kiusataan

Kiusaamista saattaa olla syytä epäillä esimerkiksi seuraavissa tapauksissa:

- Lapsella on jatkuvasti selittämätöntä mahakipua, päänsärkyä ja muita niin sanottuja psykosomaattisia oireita eli fyysisiä vaivoja, joihin ei löydy selitystä.
- Lapsi lähtee kouluun tavallista aikaisemmin tai hän palaa sieltä tavallista myöhemmin. Lapsi saattaa vältellä kiusaajiaan ja mennä siksi kouluun normaalista poikkeavaa reittiä.
- Lapsessa on mustelmia, joiden syntyä lapsi ei osaa selittää tai vaatteet tai koulutarvikkeet ovat repeytyneet.
- Lapsen arvosanat ovat laskeneet ja lapsi ei haluaisi mennä kouluun.
- Lapsi vaikuttaa ilottomalta ja masentuneelta tai hänellä on univaikeuksia.

Jos lapsi kysyttäessä myöntää kiusatuksi tulemisen tai muuten ottaa kiusaamisen puheeksi, kerro, että uskot häntä ja että hän itse ei ole kiusaamiseen syyllinen. Kuuntele lasta ja esitä hänelle rauhallisesti kysymyksiä asiasta, esimerkiksi: ”ketkä olivat mukana kiusaamisessa?”, ”mitä he sanoivat ja tekivät?”, ”tuliko kukaan auttamaan sinua?”, ”tietääkö opettaja asiasta?”, ”miltä sinusta nyt tuntuu?” Säilytä malttisi ja kerro lapselle, mitä aiot tehdä ja miten uskot kiusaamisen loppuvan. Ota yhteyttä opettajaan, vaikkei sinulla olisi edes täyttä varmuutta kiusaamisesta. Kiusaamisen selvittäminen ja siihen puuttuminen alkaa sieltä.

4.2. Lapseni kiusaa. Mitä teen?

Tieto saattaa tuntua hämmentävältä ja sitä voi olla vaikea uskoa todeksi. On hyvin tärkeää, että säilytät malttisi ja pystyt näkemään asian kokonaisuutena. Missään nimessä et ole epäonnistunut kasvattajana, vaan puuttumalla asiaan autat ja opastat lastasi toimimaan oikein.

Vastuullisena kasvattajana sinun tehtäväsi on saada lapsesi ymmärtämään, että kiusaaminen on väärin ja sen on loputtava välittömästi. Sinun on myös seurattava, että kiusaaminen ei jatku, tai ettei kiusattua suljeta pois esim. kaveripiiristä.

Kiusaamisen tultua tietoosi, yksi hyvä keino on järjestää tapaaminen huoltajien, kiusaajan ja kiusatun kanssa, jolloin lapsellasi on mahdollisuus korjata tilanne. Tapaamisessa lapsesi voi luvata kiusaamalleen lapselle, että hän ei enää jatkossa syyllisty kiusaamiseen.

Jos lapsi ei myönnä kiusaamista ja et ole itsekään varma, mikä on totta, kannattaa niin ikään järjestää tapaaminen opettajan ja kiusatuksi epäillyn lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa. Totuus kiusaamisesta on ehdottomasti selvitettävä. Huolehtimalla omalta osaltasi kiusaamisen loppumisesta, voit pelastaa niin oman lapsesi, kuin kiusatun lapsen tulevaisuuden.

Lisätietoa ja tukea vanhemmille löytyy muun muassa netistä: www.mll.fi/vanhempainnetti tai www.e-mielenterveys.fi/vaikeat-elamantilanteet/koulukiusaaminen/

5. Ohjeita lapselle/nuorelle

5.1. Minua kiusataan, mitä teen?

Saatat ajatella, että kiusaamisesta ei kannata kertoa kellekään, koska sitä ei kuitenkaan saada loppumaan. Jos kiusaaminen aiheuttaa sinulle pahaa mieltä, on tärkeää, että puhut siitä jonkun kanssa. Esimerkiksi omat vanhemmat, isovanhemmat, ystävät, kouluterveydenhoitaja, opettaja, koulukuraattori tai nuorisotyöntekijä auttaa varmasti, jos sinulla on paha olo. Tärkeää on kuitenkin se, että asiasta on aina tietoinen joku koulun/päiväkodin aikuisista. Jos kiusaajana on aikuinen, kerro jollekin toiselle aikuiselle sekä kotona että koulussa/päiväkodissa.

Keinoja löytyy varmasti millä kiusaaminen saadaan loppumaan, mutta jos siitä ei tiedetä, silloin siihen on vaikea puuttua.

Älä ikinä ala syyttää itseäsi kiusaamisesta tai miettiä, mikä sinussa on vikana. Kiusaajalla on jotain pielessä. Kiusaajien vanhemmatkaan eivät yleensä tiedä, miten huonosti heidän lapsensa käyttäytyy, ennen kuin joku kertoo siitä heille. Vanhempiesi, kiusaajan vanhempien ja muiden aikuisten tehtävänä on huolehtia kiusaamisen loppumisesta.

Ole rohkeasti oma itsesi ja ole sovussa itsesi kanssa, niin on helpompi olla sovussa myös muiden kanssa. Tee jotain sellaista, mikä itsestä tuntuu mielenkiintoiselta ja omimmalta.

Hakeudu johonkin harrastukseen, joka tuntuu mukavalta ja saat muuta ajateltavaa.

5.2. Suhtaudu varauksella nettiin

Netissä loukkaaminen ja solvaaminen ovat myös kiusaamista, jota kenenkään ei tarvitse sietää. Kenelläkään ei ole oikeutta pilkata tai levittää kuvia ja juoruja sinusta. Netissä kiusaamisen välttää parhaiten, kun käyttäydyt itse asiallisesti ja harkitse tarkkaan laitatko esim. omia kuviasi nettiin. Ole tarkka ketä hyväksyt yhteisöpalvelujen kaverilistoille.

Jos koet että sinua kiusataan tai loukataan, kerro aikuiselle asiasta. Kannattaa myös ottaa rohkeasti yhteyttä poliisiin, mikäli kiusaaminen sisältää vakavia uhkauksia tai törkeää kunnian loukkaamista. Epäasialliset viestit kannattaa tallentaa, myöhempää selvittelyä varten. Ruutukaappaus on hyvä keino tallentaa mitä kuvaruudulla näkyy. Paina näppäimiä Ctrl ja Print screen (print scrn), sen jälkeen voit avata tyhjän paperin wordista ja käyttää liitä toimintoa, Ctrl ja V (paste). Nettinäkömään voi sitten tallentaa koneelle word -tiedostona. Tämä on perusasia, jonka jokaisen nettikäyttäjän kannattaa opetella.

5.3. Näen kaveriani kiusattavan, mitä teen?

Kerro kaverillesi, että olet hänen puolellaan ja ettei hän ole tehnyt mitään väärää. Joskus saattaa pelottaa, että joutuu itse kiusatuksi, jos uskaltaa puolustaa kaveria. Kun kuitenkin uskaltaudut puolustamaan kaveriasi, voi joku muukin uskaltautua puolustamaan kaveriasi. Joku kiusaajistakin voi ymmärtää asian vakavuuden.

Jutelkaa asiasta ja tue häntä parhaasi mukaan. Kerro hänelle, että kiusaamisesta on ehdottomasti kerrottava jollekin aikuiselle. Voitte mennä vaikka yhdessä kertomaan kiusaamisesta.

Jos näet kiusaamistilanteen, puutu siihen tai hae joku aikuinen paikalle.

Älä koskaan jätä kaveriasi kiusaamisen takia.

Lisätietoa löydät esimerkiksi netistä: <http://www.mll.fi/nuortennetti/kiusaaminen/> tai <http://www.e-mielenterveys.fi/vaikeat-elamantilanteet/koulukiusaaminen/>

(Lähteet: MLL, Kivakoulu, E-MIELENTERVEYS.FI).

6. Palvelujen järjestäjän rooli

Kiusaamisen estäminen on koulutuksen järjestäjän tehtävä. Koulutuksen järjestäjä on velvollinen huolehtimaan siitä, että sen järjestämässä koulutuksessa oppimisympäristön olosuhteet on luotu sellaisiksi, että kiusaaminen ja väkivalta estyvät.

Käytännössä kysymykseen tulee taloudellisten ja toiminnallisten resurssien riittävyys, opetusryhmien muodostaminen ja koko, erityisopetuksen asianmukainen järjestäminen ja tarpeellinen laajuus. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava myös siitä, että tarvittaessa psyykkisesti sairaiden ja väkivaltaisten oppilaiden ja opiskelijoiden hoitoa ja kuntouttamista varten koulun tai oppilaitoksen ulkopuolella on paikkoja tarvetta vastaavasti ja että todelliset sijoittamismahdollisuudet on varmistettu.

Lisäksi voimakkaasti häiriintyneiden auttamiseen tarvittavat lastensuojelun ja muun sosiaalihuollon tukitoimet pitää olla käytettävissä akuuteissa väkivaltatilanteissa.

Paikallisiin opetussuunnitelmiin on sisällytettävä tavoitteena kiusaamisen ja väkivallan torjuminen sekä koulutuksen järjestäjän päättämät keinot tavoitteen saavuttamiseksi.

7. Seuranta

Työryhmä esittää raporttinsa julkaisemista Wilmassa tiedotteena kaikille perusopetuksen ja lukion huoltajille sekä kunnan nettisivuilla. Lisäksi asiaa esitellään paikallisille tiedotusvälineille ja kiusaamisasiat kuuluvat jokavuotiseen aiheeseen vanhempainilloissa. Seuranta sisällytetään myös koulujen oppilashuoltoryhmien työhön velvollisuudella raportoida koulukohtaisesti toimenpiteiden toteuttamisesta sivistyslautakunnalle lukuvuosittain.

Ilmajoen kaikki perusopetuksen koulut ovat mukana KiVa koulu -ohjelmassa. Sen kautta vuosittain saadaan tilannekartoitusten tulosten perusteella tietoa ohjelman vaikutuksista kiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Lisäksi kahden vuoden välein järjestettävät Kouluterveyskyselyt antavat tietoa kiusaamistilanteesta yläkoulun 8.- 9. ja lukion 1. ja 2. luokilla.

Suunnitelmaa ja ohjeistusta on tarkoituksenmukaista päivittää tarvittaessa ja seuraavan kerran uuden opetussuunnitelman käyttöönoton yhteydessä.

Liite 1. Kiusaamisen ehkäisytoimintamalli (SIV 12.12.2012 § 157)

KIUSAAMISEN EHKÄISYTOIMINTAMALLI KOHTI VIIHTYISÄÄ KASVUYMPÄRISTÖÄ ILMAJOEN KUNNASSA

Sivistyslautakunnan asettama työryhmä on pyrkinyt löytämään konkreettisia asioita, joilla osaltaan voidaan auttaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen hoito- tai koulupäivään.

- On tärkeä määritellä mitä on kiusaaminen. Tietoa tarvitaan niin kiusaamisen ehkäisemisessä kuin kiusaamiseen puuttumisessa. Kiusaamiseen ei ole yhtä syytä ja sen havaitseminen voi olla vaikeaa, sillä kiusaaminen koetaan eri tavalla.
- Erityistä huomiota kiinnitetään ns. nivelvaiheisiin, joka tarkoittaa lapsen / nuoren siirtymistä uuteen toimintaympäristöön.
- Asian esilläpitoa on tarpeen pitää yllä säännöllisesti vanhempainilloissa.
- Kiusaamiseen liittyvää asiantietoa ja materiaalia on saatavilla niin netissä kuin kirjoissa
- Kun lasten ja nuorten parissa työskentelevät sekä vanhemmat tekevät yhteistyötä kiusaamisen ehkäisemisessä ja puuttumisessa, lopputulos on lapsen / nuoren kannalta hyvä.

Kiusaamisen ehkäisyä edesauttaa

- Kaikkien myönteinen, avoin, turvallinen, toisia kunnioittava ilmapiiri ja että jokainen noudattaa yhteisiä toimintatapoja ja sovittuja sääntöjä.
- Empatiakyky, vastuun tunteminen toisista, erilaisuuden hyväksyminen sekä hyvä itsetunto.
- Toimivat ja viihtyisät tilat.

Neuvola

- Huomioidaan koko perheen hyvinvointi ja tuetaan vanhemmuutta.
- Terveystarkastuksissa kartoitetaan kiusaamista.
- Pyritään yhteisöllisyyden lisäämiseen mm. perhevalmennusten avulla.
- Kannustetaan esim. kyläyhdistyksiä perustamaan omia perhepiirejä.
- Tiivistä yhteistyötä tarvitaan kodin, päivähoiton, koulun sekä muiden verkostojen kanssa.

Varhaiskasvatus ja esiopetus

- On kiinnitettävä huomiota lasten havainnointiin ja kiusaamisen tunnistamiseen.
- On huomioitava, ettei lasta jätetä leikkien ulkopuolelle, eikä kukaan jää toistuvasti itse sivuun.
- Ryhmäkoon pysyminen kohtuullisena ehkäisee kiusaamista.
- Yhdessä kodin kanssa antaa lapselle valmiuksia rakentaa hyvä itsetunto.
- Nivelvaiheisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

- Jokaisessa ryhmässä laaditaan lasten kanssa yhteiset säännöt, joiden mukaan toimitaan. Sääntöihin liittyy, ettei kukaan joudu syrjinnän ja kiusaamisen kohteeksi. Kunkin toimipaikan eli toimintakoulun säännöt ovat pohjana sääntöjä laadittaessa.
- Henkilöstöresurssien riittävyys suhteessa lapsiryhmän kokoon ja ryhmän luonteeseen on tärkeä asia kiusaamisen ehkäisyssä.

Perusopetus

- Nivelkohdissa pyritään käytettävissä olevien tietojen perusteella muodostamaan luokat, joissa oppilas tuntisi olonsa turvalliseksi.

- Ryhmäyttäminen eli hyvän luokkahengen luominen ja ylläpitäminen on tärkeää koko lukuvuoden ajan. Tapahtumat on hyvä merkitä vuosittain työsuunnitelmaan.
- Kiva koulu -toimintamalli tulee ottaa käyttöön jokaisessa koulussa. Se sisältää monipuolista kiusaamista ennaltaehkäisevää tuntimateriaalia sekä selkeästi kirjatun puuttumisen mallin. Kiva koulu -toimintamallia käytetään erityisesti pitkäaikaisiin ja toistuviin kiusaamisiin.
- Kouluissa on hyvä olla esim. postilaatikko, jonne voi nimettömänä laittaa viestiä kun kokee kiusaamista.
- Välituntivalvonnan on oltava aina tarpeeksi riittävä.
- Välitunneilla mielekäs tekeminen ja riittävä välineistö ehkäisevät kiusaamista.
- Välikäriohjaajien eli koulutettujen oppilaiden välituntiohjaus on hyvä ottaa käyttöön joka koululla.
- Välituntien päätyttyä valvovien opettajien tulee olla mahdollisimman pian luokassa, koska siirtymätilanteet ja tunnin alun odotus ovat kiusaamisherkkää aikaa. Muutoinkin opettajan on aloitettava tuntinsa välittömästi työjärjestyksen mukaisesti.
- Yläkoulussa tukioppilaiden ja kyläkouluissa kummioppilaiden toimintaa tulee tehostaa. Kyläkoulujen kummioppilastoiminta tulee ulottaa jokaiseen kouluun. Oppilaiden luottamustoimen hoitamiseen tulee antaa koulutusta eli niihin tarvitaan kouluissa resursseja.

Lukio

- Jokaisen lukiolaisen on tiedettävä, mikä on kiusaamista, milloin siihen on puututtava ja milloin pitää kertoa opettajalle, terveydenhoitajalle tai kuraattorille.
- Yläkoulusta lukioon siirryttäessä on tärkeää siirtää ryhmänohjaajille ja oppilashuoltoryhmän jäsenille tarpeelliset tiedot mahdollisista kiusatuksi joutuneista ja mahdollisista kiusaajista, jolloin lukiossa osataan tarvittaessa kiusaamiseen puuttua nopeammin.

Perheneuvola

- Kiusaaminen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen eli on tärkeä aloittaa kiusaamisen ehkäisy jo ennen kouluikää.
- Kiusaaminen voi lapsella ja nuorella aiheuttaa itsetunnon alenemista, masentuneisuutta, ahdistusta ja jopa itsetuhoisia ajatuksia. Aikuisen omat toimintamallit sekä toiminta kiusaamistilanteissa ennen ja jälkeen on ratkaisevaa. Kiusaamistilanteissa: tunnista, torju, puutu, rauhoitu, mallinna, kuuntele, tue. MLL on tuottanut vanhempainiltamateriaalia koulukiusaamisesta ja sen käyttöönottoa suositellaan koko kunnan alueelle.
- Kiusaaminen tulee tunnistaa kaikissa ikäryhmissä ja siihen tulee puuttua. Kiusaamisen määrittelyjä sekä puuttumismalleja (esim. kiva koulu -toimintamalli) on olemassa ja on tärkeä saada ne kaikkien käyttöön. Kunnassa on annettava lisäkoulutusta kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen.